

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: **Cochemský model jako možnost při využití participačního práva dětí**

Autorka práce: Bc. Veronika Adamová

Obor studia: Etika v sociální práci

Předložená diplomová práce spadá do oboru studia a splňuje základní požadavky na tento typ závěrečné práce. Autorka si zvolila poměrně aktuální a náročnější téma, z oblasti sociálně-právní ochrany dětí, na základě svých zkušeností u OSPOD v pozici kolizního opatrovníka. Současně, jak sama píše hned v úvodu, se podílela ve svém regionu „na etablování [C]ochemského modelu“, který výrazně přispívá k uplatnění participace dětí, které se nacházejí v situaci rodičovského konfliktu. Cílem autorčiny diplomové práce je „seznámit s postavením dětí, které se nacházejí v rodičovském konfliktu, včetně vymezení pojmů, jakými jsou rodičovská odpovědnost a rodičovské kompetence. Představit možnosti participace z hlediska opatrovnického řízení společně s právními normami, z nichž participace vychází.“ (s. 6-7). Autorka v tomto tematickém rámci zároveň představuje Cochemský model jako optimální způsob, jak mají interdisciplinárně spolupracovat všechny instituce a profese účastníci se opatrovnického řízení. Mám za to, že se autorce podařilo cíl diplomové práce naplnit. A jako oponent se níže zaměřuji na několik vybraných slabých stránek práce, s úmyslem nabídnout autorce zpětnou vazbu, která ji může orientovat v přípravě na obhajobu:

1) Ke gramatice a stylistice: Celému textu by jistě prospěla důkladnější korekce gramatických chyb, odstranění stylistických nesrovnalostí apod. Již v úvodu najde pozorný čtenář např. tuto větu „Pouhé uzavření prozatímní dohody se jejich situace nevyřešila.“ (s. 6), a na druhé stránce další, která není dokončená: „Právě v cochemské praxi...“. Zde uvádím čísla stránek, kde se nacházejí gramatické a stylistické nesrovnalosti, překlapy apod.: 11, 16, 17, 19, 20, 22, 24, 26, 27, 30, 31, 34, 35, 37, 42, 46, 47.

2) K formě: Text je celkově koncipován kompilačně, což samo o sobě nemusí být nutně u zvoleného přístupu, který je převážně deskriptivní a „technický“, zásadní slabinou, ačkoli by nebylo na škodu, ba naopak, pokud by autorka věnovala větší prostor i své vlastní (kritické) argumentaci. Co se týká práce se zdroji, z formálního hlediska by jistě textu prospěla větší pečlivost, viz např. parafrázovaný text pod pozn. 18, který je zčásti označen (na konci) jako přímá citace, jedná se však o parafrázi (citaci nepřímou); kromě toho není třeba odkazovat takto zdvojeně za sebou na tentýž zdroj a tutéž stránku. O stránku dále najdeme bohužel naopak odkaz ve formě nepřímé citace (srov.), v pozn. 28, jedná se však ve skutečnosti o text, který je doslova převzatý, tudíž přímá citace, avšak jako přímá citace neoznačen.

3) Ani z obsahového hlediska není práce se zdroji vždy přesvědčivá. Pokusím se to ilustrovat stručným rozбором části 3.9 (Nejlepší zájem dítěte). V prvním odstavci autorka upřesňuje s pomocí kritiky Dalibora Jílka překlad klíčového pojmu „zájem dítěte“ (z Úmluvy o právech dítěte) jakožto zavádějící a v souladu s Jílkem usuzuje, že relevantním překladem jsou „nejlepší zájmy dítěte“ (přičemž bohužel i zde dochází k formální chybě v odkazu na stránku; přímo citovaný text není na s. 322 (jak je uvedeno v pozn. 94), nýbrž na s. 316-317).

Následně, v druhém odstavci, autorka pokládá klíčovou otázku „Kdo vyhodnocuje, co je v nejlepším zájmu [dítěte] a kdo to určuje?“ – a hned vzápětí odpovídá: „Odpověď zní jednoduše – kdokoli, kdo působí na život dětí.“ Citován je další zdroj, úvod odborného článku. Podíváme-li se však přesně na odkazovanou stránku příslušného článku, zjistíme, že je zde uvedeno něco jiného: „kdokoli, kdo ovlivňuje život dětí, musí na ně brát maximální ohled.“ (Cit. článek, s. 1091). *Co je nejlepším zájmem dítěte tedy (podle článku) neurčuje kdokoli, kdo působí na život dětí (což by, pokud by to skutečně mělo platit, mohlo vést pro dítě i k tomu, co není a nemůže být v jeho nejlepším zájmu).* Autorka dále píše o tom, že nejlepší zájem dítěte je v cochemské praxi „častokrát zmiňovaným pojmem“ a za „nejfundovanější odborníky“ jsou v tomto ohledu považováni rodiče dítěte. Následně pracuje s myšlenkou, která je opět z úvodu daného článku: „pokud je to možné“, do rodičovské odpovědnosti „není potřeba zasahovat“ – nicméně v případě, že rodiče selhávají a prosazují namísto nejlepších zájmů dítěte jen své vlastní, „stát musí do rodinných vztahů pozitivně vstoupit“ (což jsou rovněž myšlenky z úvodu daného článku, s nímž autorka pracuje). Tím končí druhý odstavec.

Ve třetím odstavci autorka parafrázuje a přímo cituje z knihy od prof. Matějčka. Z mého pohledu je mezi druhým a třetím odstavcem patrný určitý „myšlenkový skok“. Těžiště odstavce spočívá ve sdělení, jak je pro dítě důležitá (rodinná) identita, důvěra, domov, pocit bezpečí a jistoty. Čtenář usoudí, že právě tyto pojmy mají patřit do definice nejlepšího zájmu dítěte... Pojmy „zájem“, „nejlepší zájem“ se však ve třetím odstavci vůbec nevyskytují.

Ve čtvrtém odstavci autorka překvapivě opět parafrázuje výše zmíněný článek, tentokrát jeho závěr (pozn. 101): „Problematika týkající se nejlepšího zájmu dítěte je velmi obsáhlá a složitá, kdy zobecňování celé věci neprospívá, jelikož každé dítě je jiné a potřebuje něco jiného.“ Vzato přesně a doslova – s ohledem na koncept „nejlepšího zájmu dítěte“ – čtenář je veden k tomu, že nejlepší zájem dítěte nelze určovat a vyhodnocovat s pomocí obecných kategorií, protože každé dítě je jiné. Není to ale v rozporu s třetím odstavcem, kde je řeč o – obecně platných! – zájmech, jako jsou důvěra, bezpečí etc.? Není snad jedním z nejlepších zájmů každého dítěte mít domov, kde se cítí bezpečně a žije s osobami, kterým může důvěřovat? Podívá-li se zvědavý čtenář do závěru příslušného článku, zjistí, že tam je uvedeno, že složitému konceptu nejlepšího zájmu dítěte „zobecňování spíše neprospívá“. Slůvko „spíše“ se mi zdá v tomto případě dosti zásadní...

Mám za to, že autorka si tímto způsobem velmi zkomplikovala – a vzato doslova vlastně znemožnila – obhajobu konceptu nejlepšího zájmu dítěte, kterou, jak ukazují první dva odstavce části 3.9, měla v plánu uskutečnit. Anebo se mýlím?

Pátý odstavec začíná informací: § 1666 německého občanského zákoníku obsahuje výčet skutků a opomenutí, které představují ohrožení nejlepšího zájmu dítěte. Rozumím tomu tak, že poté, co autorka popřela možnost pozitivně zjistit, co je nejlepším zájmem dítěte, zvolila negativní strategii čili přístup, kdy nehledáme, co je nejlepší zájem, nýbrž to, co nejlepší zájem ohrožuje. Čistě logicky však výčet ohrožení nejlepšího zájmu dítěte nutně předpokládá předchozí pozitivní vymezení nejlepšího zájmu neboli: Nevíme-li, co je nejlepší zájem, nemůžeme ani zjistit, co jej ohrožuje. Nevyplývá tedy – pozitivně! – z daného výčtu, že mezi nejlepšími zájmy dítěte patří např. „být zdravý“ a „vzdělávat se“?

V šestém, posledním odstavci autorka přichází s myšlenkou: „je nutné se vyvarovat neopodstatněného upřednostnění jednoho zájmu dítěte před jiným“. Vyplyvá z toho, že nesmíme např. upřednostnit zájem „být psychicky i fyzicky zdravý“ před zájmem „moci rozvíjet své hudební nadání“ neboli naopak, že nesmíme v určitých případech nejdříve, jak se lidově říká, „dát dítě do pořádku“ (ve smyslu fyzického a psychického zdraví) a teprve až pak se snažit mu umožnit rozvoj hudebního nadání?

Autorka má naprostou pravdu, když vzápětí píše, že se s věkem, sociální situací dítěte etc. jeho dotčené zájmy mění. Platí to však také o nejlepších zájmech? A co se vlastně přesně s věkem dítěte etc. mění a co se nemění?

V závěru posledního odstavce autorka nakonec tvrdí: „A tak nelze předpokládat, že můžeme vyvodit závěr o nejlepším zájmu dítěte, který bude platný jednou provždy. Naopak se jedná o dynamické pojetí, kdy zjišťování nejlepšího zájmu dítěte je nikdy nekončícím procesem.“ Jak tomu rozumět? Jedná se o popření universální platnosti jakéhokoliv nejlepšího zájmu – např. zájmu dítěte o to, aby mohlo vyrůst se svými rodiči, kterým důvěřuje a kteří své dítě milují? Neplatí to jednou provždy pro každé dítě?

Pokud bychom chtěli tvrzení o „nikdy nekončícím procesu“ doslova (a obecně!) aplikovat v praxi, vedlo by to vposledku k tomu, že bychom příslušnou praxi vůbec nemohli vykonávat, neboť bychom se nikdy nedobrali toho, co je – byť třeba jen v následujícím měsíci – pro nějaké dítě v jeho nejlepším zájmu (např. být svěřeno do péče matky).

A nebylo by nakonec popření universální platnosti nejlepších zájmů, včetně určité přirozené hierarchie těchto zájmů, v příkrém rozporu s Cochemským modelem? Jinými slovy, mohl by Cochemský model aplikovat ten, kdo by popíral universální platnost a přirozenou hierarchii nejlepších zájmů dítěte?

Předloženou diplomovou práci navrhuji hodnotit jako velmi dobrou až dobrou, konečné hodnocení bude záviset na tom, jak autorka svou práci obhájí.

Vojtěch Šimek, 18. 8. 2022